

Меліорація та меліоративні системи Сумської області

Данильченко О. С., Герасименко М. М.

Сумський державний педагогічний університет імені А.С.Макаренка

olena_danylchenko@ukr.net

Постановка проблеми. Раціональне використання земель Сумської області тісно пов'язане з меліорацією. Саме меліорація дозволяє отримувати регулярні врожаї, причому на високому рівні. Проте, протягом останніх двох десятиріч років спостерігається занепад розвитку меліоративних систем як в Україні так і в межах Сумської області. Значні площі осушених та зрошених земель наразі взагалі не використовуються для сільськогосподарських потреб, а навпаки частина водно-болотних угідь охороняється на державному та міжнародному рівні. Тому проблеми використання та охорони меліорованих земель наразі досить актуальні та потребують вивчення.

Формулювання мети. Метою статті є висвітлення історії становлення меліоративних систем в межах Сумської області та характеристика сучасних меліоративних систем. Об'єктом дослідження виступають меліоративні системи регіону, предметом – історії розвитку та сучасний стан меліоративних систем Сумської області.

Виклад основного матеріалу. Слово «меліорація» походить від латинського слова «melioration», в перекладі на українську означає поліпшення. Якщо розглядати поняття «меліорація» у сучасному розумінні, то згідно Закону України про меліорацію земель, меліорація земель – комплекс гідротехнічних, культуртехнічних, хімічних, агротехнічних, агролісотехнічних, інших заходів, що здійснюються з метою регулювання водного, теплового, повітряного і поживного режиму ґрунтів, збереження і підвищення їх родючості та формування екологічно збалансованої раціональної структури угідь [2].

У ході історії розвитку меліорації на території Сумської області можна виділити декілька етапів, які пов'язані між собою інтенсивністю будівництва та певною стадією розвитку деяких систем.

Етап I. Початковий (з початку ХХ ст. до 1926 р.). Започаткувався будівництвом осушувальної системи «Молч». Всі системи, що були побудовані у цей період були налаштовані на ручну роботу та осушення болотних та торф'яно-болотних ґрунтів [1].

Етап II. Довоєнний (з 1926 р. по 1939 р.). У цей період відбулася незначна механізація меліоративних систем. Першою регульованою системою в межах Сумської області була осушувальна система «Клевень». Окрім цього в цей період була побудована одна із найбільших систем в межах регіону «Ромен» та системи «Гнилиця», «Езуч», «Куколка». Осушення проводилося зокрема для видобутку торфу.

Етап III. Післявоєнний (1945-1965 рр.). У цей період проводилася масштабна реконструкція раніше побудованих систем. Станом на початок 50-х років ХХ ст. всього в області було осушено 38,6 тис. га заболочених земель їх широко використовували для потреб сільського господарства.

Етап IV. Розбудови. Найбільший розвиток меліорації земель на території Сумської області припав на 1966-1990 рр. За цей період кількість осушених земель була збільшена в два рази, тобто в експлуатацію введено понад 60 тис. га осушених площ. Поступово реалізовувалася комплексна програма по меліорації земель. У період 1981-1989 рр. відбулася широка реконструкція та будівництво меліоративних систем з впровадженням новітніх технологій.

Етап V. Занепаду. На початку 90-х років ХХІ ст. держава перестає фінансувати та підтримувати вже існуючі системи і почався стрімкий занепад не тільки будівництва осушувальних і зрошувальних систем, але і їх повноцінного використання. Це призвело, до того, що значні площі колись родючих земель перестали використовувати для потреб сільського господарства [1]. На початок 90-х років площа осушених земель уже складала 103 тис. га, а зрошених земель – 20,3 тис. га. Максимальні показники були досягнуті у 1992 р.: на осушення земель припадало 105 тис. га, а частка зрошення зменшилася у порівнянні із 1985 роком та становила 16,2 тис. га.

Управління водогосподарським комплексом Сумської області здійснює Регіональний офіс водних ресурсів у Сумській області (РОВР у Сумській області), який підпорядковується Держводагентству України. До складу РОВР у Сумській області з правом юридичної особи входять чотири міжрайонні управління водного господарства (МУВГ): Боромлянське, Конотопське, Клевецьке та Кролевецьке. За даними РОВР станом на 1.01.2019 р. загальна площа міжгосподарських меліоративних систем становить 106597,5 га, з них на закритий тип припадає – 25343,1 км, на відкритий тип – 3350,7 км [3].

До Клевецького МУВГ відносять 19 меліоративних систем, загальною площею 32122 га (рис. 1), серед них: «Гвинтове», «Маршали», «Романчуки», «Сніжки», «Анютіне», «Біжівка», «Сергіївка», «Річки», «Чкалова», «Клевець», «Зінове», «Волинцево», «Присеймська», «Польова», «Молч», «Бунякіно», «Спадщанський», «Путивльський», «Вільна Слобода».

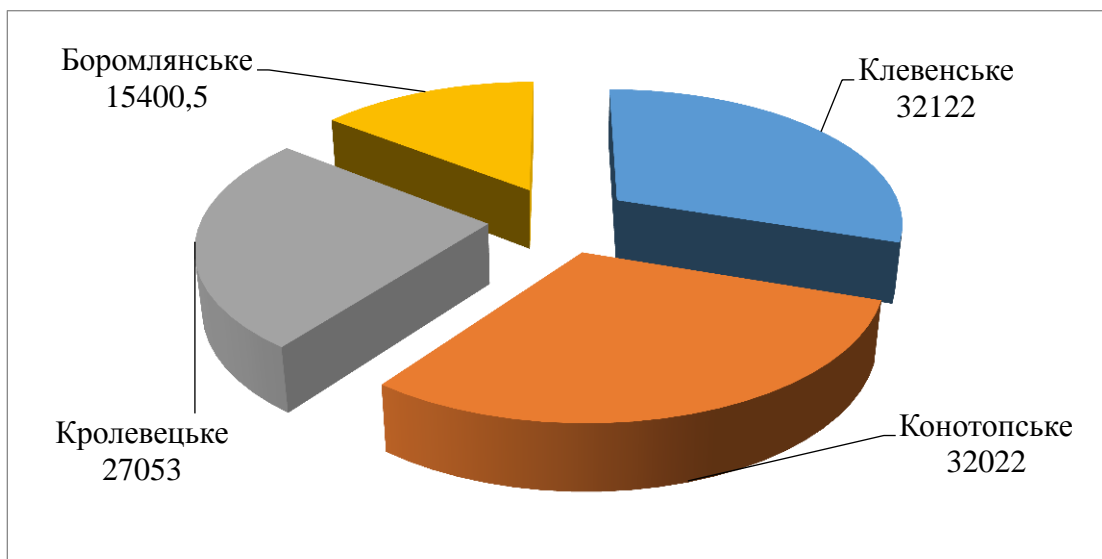

Рис. 1. Загальна площа меліоративних систем міжрайонних управлінь водного господарства Сумської області, га

До Конотопського МУВГ відносять 11 міжгосподарських меліоративних систем, загальною площею 32022 га, з яких 8520,2 км закритого типу та 883,6 км відкритого, більша частина належить недержавній власності. Це такі системи як: «Куколка», «Єзуч», «Гнилиця», «Щимля», «Лужки», «Анютино», «Бішкінь», «Сахни», «Дубов'язівка», «Красне» та «Ромен».

До Кролевецького МУВГ відносять 13 міжгосподарських меліоративних систем загальною площею 27053 га, з них закритого типу 4737,8 км та відкритого – 872,7 км, більша частина площі наразі належить недержавній власності. Сюди відносять системи: «Клевень», «Бродок», «Реть Верхня», «Реть Нижня», «Ретик», «Івотка», «Глазівська», «Мічуріна», «Дружба», «За мир», «Велике», «Знобівка», «Високе» та «Рудницьке».

До Боромлянського МУВГ відносять 14 міжгосподарських меліоративних систем, загальною площею 15400,5 га, з них закритого типу – 4560,5 км, відкритого – 693,5 км. До них відносяться такі системи: «Боромля», «Гусинка», «Кириківка», «Подол», «Пожня», «Тарасівка», «Псел-Межирич», «Висторопка», «Чернеччина», «Рибиця», «Нижня Сироватка» та «Сироватка», «Росія» та «Озерна».

Висновки. Таким чином, розвиток меліоративних систем на території Сумської області почався понад 100 років тому. У ході розвитку меліорації можна виділити п'ять етапів, які пов'язані між собою інтенсивністю будівництва та певною стадією розвитку деяких систем. Найбільший розвиток меліорації земель на території Сумської області припав на 1966-1990 рр. Проте, вже на початок 90-х років минулого століття відбувся занепад меліорації, який триває і до нашого часу. За останніми даними на території області налічується 55 міжгосподарських меліоративних систем. До складу РОВР у Сумській області входять чотири міжрайонні управління водного господарства: Боромлянське, Конотопське, Клевецьке та Кролевецьке. Загальна площа міжгосподарських меліоративних систем становить 106597,5 га.

Список використаних джерел

1. Водний і меліоративний фонди Сумської області : Довідник. Суми, 2006. 128 с.
2. Закон України про меліорації земель URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1389-14> (дата звернення 12.04.2019 р.).
3. Регіональний офіс водних ресурсів у Сумській області URL: <http://sumyvodres.davr.gov.ua/> (дата звернення 23.03.2019 р.).